

महात्मा गांधी अंतरराष्ट्रीय हिंदी विश्वविद्यालय, वर्धा

भारतीय एवं विदेशी भाषा प्रगत अध्ययन केन्द्र

भाषा विद्यापीठ

टर्म पेपर

उर्दू मश्क़ किताबचह

اردو مشق کتابچه

प्रस्तुतकर्ता

दीपक जोईस
उर्दू भाषा में एडवांस्ट डिप्लोमा
प्रथम छमाही
2015-16

मार्गदर्शक

सेराज अहमद अंसारी
सहायक प्रोफेसर
भारतीय एवं विदेशी भाषा प्रगत
अध्ययन केन्द्र

پیش لفظ

اس کتابچہ میں اردو سیکھنے کے لئے کچھ وسائل مشتمل ہیں۔ یہ کتابچہ خاص طور پر اُن کو نظر میں رکھ کر بنای گئی ہے جو اردو رسم الخط کو پڑھنا سیکھ گئے ہیں اور اب مشق کرنا چاہتے ہیں۔ اس کتابچہ کے ابواب اور انکی مختصر تفصیل مندرجہ ذیل ہے۔

(۱) ہندی اور اردو میں کچھ الفاظ: تلفظ کے حساب سے اردو کے وہ الفاظ جن کو لکھنے میں نوآموز طلبہ و طالبات کو پریشانی ہوتی ہے۔

(۲) اردو واحد جمع: واحد جمع کو ہندی میں एकवचन-बहुवचन اور انگریزی میں Singular-Plural بھی کہتے ہیں۔

(۳) کچھ اردو الفاظ اور اُن کے معنی: اردو کے قریباً ۲۰۰ الفاظ اور اُن کے ہندی میں معنی۔

امید کی جاتی ہے کہ یہ کتابچہ اردو سیکھنے والوں کے لئے فائدہ مند ثابت ہوگی۔

- دیپک جویش

۱۔ ہندی اور اردو میں کچھ الفاظ

نقشہ	نکشا	حصہ	ہیسا	طور	تور
کاغذ	کاگڑ	بغیر	بگور	دراصل	دراسل
نعرہ	نارا	عادت	آدات	تصویر	تسور
اتفاق	اقتفاک	تہذیب	تہجیہ	دائرہ	دایرا
ظاہر	جہار	ذریعہ	جریا	ماحول	ماہول
یعنی	یانی	عیسوی	یسوی	عمدہ	امدا
ثابت	سابت	لہذا	لیہاجا	شعلے	شولے
صحیح	سہی	اظہار	اڑہار	تبقہ	تبکا
قسط	کیشٹ	مقصد	مکسد	انصاف	انساف
ملاقات	مولاکات	اعتبار	اتبار	پختہ	پختا
طے	تہ	دعویٰ	داوا	مطابق	موتاہیک
واسطے	واستے	علاقہ	الاقا	نصیب	نسیب
راضی	راچی	موقہ	موقا	سلیقہ	سلیکا
طلبہ	تہلتا	علاوہ	الواوا	معلوم	مالوم
غلط	گلت	اصول	اسول	حال	ہال
وعدہ	وادا	معنی	مانی	مثلاً	مسالن
ضرور	جڑور	لطف	لوتف	صاف	ساف
نسخہ	نوسخا	حیثیت	ہیسیت	نصیحت	نسیحت
خاص	خاس	واقعات	واکھیات	مذاق	مجاک
شوق	شوک	طاقت	تاکت	بحث	بھس
استعمال	استمال	قصے	کھیسے		

۲- اردو واحد جمع

اسم	اسماء	آیت	آیات	ثمر	اثمار
ادب	آداب	اکبر	اکابر	جرم	جرائم
امر	امور	اشتهار	اشتهارات	جسم	اجسام
اصل	اصول	اصلاح	اصلاحات	جرم	اجرام
آخر	اواخر	باب	ابواب	جد	اجداد
اثر	آثار	بحر	بحور	جذبہ	جذبات
افق	آفاق	بیگم	بیگمات	جزیرہ	جزائر
امت	امم	تاریخ	تاریخ	جاہل	جہلا
اب	آباء	باغ	باغات	جانب	جوانب
آفت	آفات	تاجر	تجار	جن	جنات
ادیب	ادبار	تحفہ	تہائف	جوہر	جواہر
امیر	امراء	ترجمہ	تراجم	حادثہ	حادثات، حوادث
استاد	اساتذہ	تصنیف	تصانیف	حاجی	حجاج
الم	آلام	تصویر	تصاویر	حکم	احکام
اہل	اہالی	تکلیف	تکالیف	حد	حدود
اسلوب	اسالیب	تفصیل	تفصیل	حرف	حروف
آلہ	آلات	تفسیر	تفاسیر	حکیم	حکمار
اقارب	اقرب	تقدیر	تقادیر	حبیب	اجباب
احسان	احسانات	تقصیر	تقاصیر	حال	احوال
ارض	آراضی	تفکر	تفکرات	حق	حقوق
امام	ائمہ	تدبیر	تدابیر	حسن	محاسن

حاکم	حکام	دینہ	دفائن	رسم	رسوم
حاشیہ	حواشی	دہر	دہور	رقم	رقوم
حقیقت	حقائق	دور	ادوار	رقم (لکھنا)	ارقام
حضرت	حضرات	درجہ	درجات	روایت	روایت
حافظ	حفاظ	دیوان	دواوین	روضہ	ریاض
حیوان	حیوانات	دستور	دساتیر	روح	ارواح
حاجت	حاجات	دفر	دفاتر	سبب	اسباب
حرکت	حرکات	دین	ادیان	سماء	سماوات
حکایت	حکایات	دلیل	دلائل	سلطان	سلاطین
حصہ	حصص	دیہہ	دیہات	سید	سادات
خط	خطوط	زرہ	زرات	سفیر	سفراء
خبر	اخبار	زخیرہ	زخائر	نفس	انفاس
خادم	خدام	زریعہ	زرانع	نفس	نفوس
خدمت	خدمات	زکر	ازکار	نہر	انہار
غزانہ	غزائن	زہن	ازہان	نقش	نقوش
خلق	اخلاق	رسول	رسل	نجم	نجوم، انجم
خلق	خلاق	رعیت	رعایا	نبی	انبیاء
خیال	خیالات	رفیق	رفقاء	نعمت	نعم
خلیفہ	خلفاء	رکن	ارکان	ناصح	نصحا
خاتون	خواتین	رئیس	رؤسا	ناصر	انسار
خصوصیت	خصوصیات	رب	ارباب	نتیجہ	نتائج
خصلت	خصائل	رزق	ارزاق	نادر	نوادر
دوا	ادویہ	رسالہ	رسائل	لفیحت	لفائح

وہم	اوہام	شخص	اشخاص	صفحہ	صفحات
وقف	اوقاف	شریک	شرکاء	ضد	اضداد
ورق	اوراق	شک	شکوہ	ضلع	اضلاع
وجہ	وجوہ	شدیف	شدائد	ضابطہ	ضوابط
وقت	اوقات	شیخ	شیوخ	طرف	اطراف
وصف	اوصاف	شعر	اشعار	طیب	اطباء
وزن	اوزان	شجر	اشجار	طبیعت	طبائع
ولی	اولیاء	شیطان	شیاطین	طالب	طلبہ
وقیل	وقلا	شے	اشیاء	طائر	طيور
وارث	ورثاء	شکل	اشکال	طفل	اطفال
وزیر	وزراء	شہید	شہدا	طبقہ	طبقات
وظیفہ	وظائف	صلح	صلحا	طلسم	طلسمات
واقعہ	واقعات	صدقہ	صدقات	طور	اطوار
ہمت	ہمم	صنم	اصنام	ظرف	ظروف
یتیم	یتامی	صنید	صنادید	عزیز	اعزّا
یوم	ایام	صنف	اصناف	عندلیب	عنادل
سلف	اسلاف	صورت	صور	عقیدہ	عقائد
سبق	اسباق	صوم	صیام	عنصر	عناصر
ساحل	سواحل	صبح	صباح	علامت	علامات
شاعر	شوراء	صاحب	اصحاب	غم	غمووم
شاہد	شواہد	صدمہ	صدمات	غریب	غرباء
شکایت	شکایات	صفت	صفات	عبد	عباد
شریف	شرفا	صحرا	صحارا	عضو	اعضاء

ظلمت	ظلمات	غرض	اغراض	قلب	قلوب
عادت	عادات	فرد	افراد	قطره	قطرات
عدو	اعدا	فعل	افعال	قوت	قوی
علم	علوم	فوج	افواج	قدم	اقدام
علم	اعلام	فتح	فتوح	قسم	اقسام
عالم	عالمین	فضل	افضال	قوم	اقوام
عالم	علماء	فلک	افلاک	قید	قیود
عارضه	عوارض	فہم	افہام	قصہ	قصص
عمر	اعمار	فرش	فروش	قاضی	قضات
عیب	عیوب	فرمان	فرین	قبیلہ	قبائل
عاشق	عُشاق	فتویٰ	فتاویٰ	قانون	قوانین
عزم	عزائم	فن	فنون	قرینہ	قرائن
عام	عوام	فساد	فسادات	قصیدہ	قصائد
عقل	عقول	فقیر	فقراء	کافر	کفار
عمل	اعمال	فقرہ	فقرات	کیفیت	کیفیات
عدد	اعداد	فصیح	فصحاء	کبیر	کبار
عہد	عہود	فاضل	فضلا	کلمہ	کلمات
عجیب	عجائب	فاعدہ	فواعد	کوکب	کواکب
عقرب	عقارب	قدیم	قدما	کتاب	کتب
غلط	اغلات	قد	اقداد	کمال	کمالات
غزا	اغزیه	قسط	اقساط	لغت	لغات
غلام	غلمان	قول	اقوال	لیل	لیالی
غیر	اغیار	قبر	قبور	لحد	لحود

لطف	الطاف	نلک	ممالک	مرحلہ	مراحل
لزت	لزات	یلک	إِلاک	مسجد	مساجد
لطیفہ	لطائف	نلک	تلاک	مشغلہ	مشاغل
لمحہ	لمحات	یلک	ملوک	مقصد	مقاصد
لفظ	الفاظ	موت	اموات	منظر	مناظر
لازمہ	لوازم	مجلس	مجالس	ماکول	ماکولات
لقب	القاب	مزہب	مزاہب	مسکین	مساکین
مدرسہ	مدارس	مرض	امراض	مرثیہ	مراثی
ملت	ملل	مطلب	مطالب	مقبرہ	مقابر
مصیبت	مصائب	مہم	مہمات	منزل	منازل
مراسلہ	مراسلات	معاملہ	معاملات	موقع	مواقع
ممکن	ممکنات	موج	امواج	مشہور	مشاہیر
مقام	مقامات	محنت	محجن	نور	انوار
معجزہ	معجزات	محفل	محافل	نکتہ	نکات
مثل	امثال	مرتبہ	مراتب		

۳۔ کچھ اردو الفاظ اور اُنکے معنی

انکشاف خولنا، खुलना	اسرار رہسّی	آراستہ سجاایا हुआ
انگشت اُنگلی	اسلوب ہنگ، तरीका	آشنا جان پہچان والا
اوج اُچّھاڑی	اشک اُڻسू	آغاز شुरूआत
اِہام و الجھاؤ گول-مोल बात कहना	اضافہ वृद्धि	آمدہ रज़ामंद, तैयार
اگالداں ٹھوکنے والا बरतन	اطلاع سूचना	آگاہ अवगत
اہل مالیک، کراہیل، لایک	اطلاق جاری کرنا، बोला जाना, इस्तमाल होना	ابتلا आज़माइش, इम्तहान, मुसीबत
ایوانوں مہل، مکان	اطلس ایک तरह का रेशमी कपड़ा	اجزائے ترکیبی ٹوکڑے جن سے मिल कर कोई चीज़ बनी हो
باز کسی بات کو छोड़ देना	افراد लोग	احاطہ फैला
باطنی پوشیدہ، अन्दरूनी	امتداد मुद्दत	اختصار کم کرنا، घटाना
باعث وجہ، सबब، हकीकत, बुनियाद	امکان मुमकिन होना	اختلاط मिश्रण
باغ باغ نیہایت खुशी	انتخاب چوناہ، पसंद करना	اختلاف खिलाफ़ होना
بازا ٹھہرا، अलबेला	انتشار फ़िक्र, परेशानी	اختیار छांटना, पसंद करना, कुबूल, मज़ूर, इजाज़त
باہمی آپسی	انتہائی अत्यधिक	ادوار دौर की जमा
بدخواہ برا چاہنے والا	انفراد अकेला, तन्हा	ارتباط संबंध
	انفرادی शख़्सी, जाती	استعارہ रूपक

جزئیات نگاری

मामूली से मामूली और छोटी बातों को भी लिखना

جلالی

गौरवशाली

جمال

खूबसूरती

جنوب

दक्षिण

حقائق

हकीकतें, सच्चाइयाँ

حمایت

तरफ़दारी

حکایتیں

कहानी, दास्तान

حیاتی

जैव

خارجی

बाहरी (खारिज करना)

خانسامان

दारोगा, साहब लोगों को खाना खिलाने वाला, बावरची

خاکہ

रूपरेखा

خلوت و جلوت

अकेले और भीड़ में

ختم

मुड़ा हुआ

خواہ

चाहे

خود نوشت

आत्मकथा

خود مختار

स्वतंत्र

تسلسل

सिलसिला, रवानी

تشنگی

प्यास

تشکیل

शक्ति बनाना

تصور

कल्पना

تعلق

लगाव, वास्ता

تفصیل

विस्तार

تقریب

शादी ब्याह या और कोई रस्म जहाँ रिश्तेदार जमा होते हैं

تقسیم

टुकड़े करना

تلخ

कड़वाहट

توجہ

ध्यान

توسط

दरमियान का रास्ता

توضیحی

व्याख्यात्मक

تخیل

ख़याल करना

ثبات

क्रयाम, करार

جا بجا

हर जगह

جز

हिस्से

بدمزگی

रोना धोना

بسا اوقات

बहुत दफ़ा, अक्सर मरतबह

بطن

पेट, किसी चीज़ का अन्दरूनी हिस्सा

بعض

चंद

بیرون

बाहर

بیہودہ

घटिया

بے غرض

बिना स्वार्थ के

تاثر

असर कुबूल करना

تاریکی

अंधेरा

تجسس

तालाश, जुस्तजू, खोज

تخلیق

पैदा करना, वजूद में लाना

ترویجیت

परवरिश, तालीम-ओ-तहज़ीब

ترتیب

संजावट, इन्तज़ाम

ترسیل

भेजना

ترقیاتی

आगे बढ़ना

تزکیہ

पाक करना, सफ़ाई

سیار
سैर करने वाला
شعائیں
किरणें
شمار
गिनती
شرقت
शामिल (शरीक होना)
شکستہ
टूटा हुआ
صلاحیت
लियाकत, समझ
صنعت
कारीगरी, पेशा, हुनर
طالع
किस्मत
طلم
जादू
ظہور
उपस्थिति
عضو
अंग
عقیدہ
पंथ, इमान
علاحدہ
अलग
عنایت
महरबानी
غبار
धूल, मलाल
غذا
खाना
غرق
डूबना
غمرے
शिकायत, कानाफूसी

راہرو
रहगर, मुसाफिर
ربط
ताल्लुक, वास्ता
رخ
चहरा
رخصت
इजाज़त देना, खाना करना, भेजना
رسم الخط
लिपि
رعنا
खूबसूरत
رونما
आना
زار
मकान, मुकाम
زعفران
केसर
سالم
पूरा, तमाम
سرمایہ
दौलत, पूंजी
سمت
दिशा
سنجیدگی
गंभीरता
سوانح حیات
जीवनी
سوگوار
गमगीन, मातमी हालत में
سُخن
बात, कलाम
سکوت
सन्नाटा

خوشامد
चापलूसी
خیرات
दान
داشتہ
खैल
درخشاں
चमकता हुआ
دریافت
खोज
دوزخ
जहन्नम
دوش بہ دوش
कंधे से कंधा
دہر
वक्रत, ज़माना, दुनिया
دیارِ حرم
पवित्र स्थान
دیگر
अन्य
ذلت
रुसवाई, तौहीन
ذوق
मज़ा, लुत्फ़
ذہین
बुद्धिमान
ذیلی
नीचे का
رابطہ
मिलाने वाली चीज़, बांधने वाली
रस्सी
رازک
खाना देने वाला
راست
सीधे

نسبت
लगाव, जुड़ाव

واضح
स्पष्ट

وسطی
दरमियानी

پامال
कुचला हुआ

پوست
खाल उतारना

پُرآماده
तैयार, राज़ी

پیشانی
माथा

پیامبر
पैग़ाम पहुँचाने वाला

پیہم
लगातार

کرہ
क्षेत्र

کلام
बातचीत

کمبخت
कमीना

کوٹاہیوں
कमियों

کیمیائی
रासायनिक

گریہ
रोना पीटना

ھج
कम

ہولناک
डरावना, भयानक

مشرق
पूर्व

مصاحب
दोस्त

مصلحت
स्वार्थ

معقول
मुनासिब, पसंदीदा

مقامی
स्थानीय

مقرر
तय

مقفل
ताला लगा हुआ

ملاحظہ
देखना

ملازم
कर्मचारी

موثر
असर करने वाला, कारगर

منتخب
पसंदीदा

میسر
जो चीज़ जो आसानी से हासिल हो,
मौजूद

نباتات
वनस्पति

نجات
छुटकारा

نسیم
पिछली रात की हवा

نوش فرمانا
पीना (इज़्ज़त से)

نمایاں
ज़ाहिर करना

فاقد
भूखा रहना

فروخت
बिक्री, ख़रीद

فضا
माहौल

قدیم
पुराना

قصداً
जान बूझ कर

قطع
तराश

لوازمات
चीज़ें, अस्बाब

لو تھڑے
टुकड़े

مآخذ
वह जगह जहाँ से कोई चीज़ निकले

مابین
बीच

مانده
थका हुआ

مجمسم
सर से पाँव तक

محال
ग़ैर मुमकिन

مرعوب
प्रभावित

مزاج
हालचाल

مزید
अधिक

مسند
गोल तकिया

مشتمل
शामिल